

Franciskus baron van Daele

Ambassadeur – Permanent Vertegenwoordiger van België bij de NAVO

EUROPA: BLIJVEN ZITTEN OF VERDERGAAN?

Van pessimisten en sceptici

1. De Europese Unie doet het niet zo goed meer. Het Ierse referendum was een opoffer. De peilingen vrezden dat niet eens 30% van de Europese kiezers in juni naar de stembus zullen gaan. En van dat kleine derde zouden er meer dan ooit tegen Europa stemmen. Toch nogal weinig voor een succesverhaal... Ik ben me beter dan wie bewust van de tekortkomingen van de EU, maar ook van de verwezenlijkingen. Daarop ga ik hierna wat dieper in. Maar ondertussen blijft de vraag **waarom de ene kant van de balans meer aanslaat dan de andere?** Natuurlijk wordt ook de Unie niet door de tijdsgeest gespaard. Natuurlijk wordt ook de Unie wel met andermans zonden beladen. Studies in perceptie zijn per definitie subjectief, maar toch denk ik dat de Unie jammer genoeg nog eens bijzonder in een slecht daglicht gesteld wordt door een soort ongewild verbond van europessimisten en eurosceptici.

Na de onderhandeling van elk nieuw verdrag – van Maastricht tot Lissabon over Amsterdam en Nice – steken de **europessimisten** de kop op. Het gaat hun allemaal te langzaam, en het is hun allemaal te weinig. Volk en leiders begrijpen er volgens hen niets van. In mijn ervaring bewijzen zij Europa daarmee geen goede dienst. Hun kritiek op de traagheid der dingen heeft heel wat geestdrift en spankracht aangetast. Zij vergeten echter dat in de

Europese geboorteakte die wij vandaag herdenken, zelfs de grote Schuman schreef dat “L’Europe ne se fera pas d’un coup, ni dans une construction d’ensemble”. De weg der geleidelijkheid is inderdaad de enige die ergens heen leidt. Ongeduld is een slechte raadvrouw. Van Chief Justice Rehnquist leerde ik dat het behoud van de dollar na de onafhankelijkheidsoorlog heel wat voeten in de aarde had, en dat de Amerikaanse landmacht pas na de Burgeroorlog echt werd opgericht. Om te onderstrepen dat de US er bijna een eeuw over had gedaan om zijn institutionele kruissnelheid te bereiken, gaf de voorzitter van het Amerikaanse Hooggerechtshof mij trouwens mee dat nog in 1869 het Hof moest uitleggen dat de US een “indestructible Union of indestructible States” is. Dit allemaal om te zeggen dat we ook Europa de tijd moeten geven, en dat “best” nog altijd de vijand is van “beter”.

Ondertussen staan de **euroseptici** als evenzovele sluipschutters klaar. Volgens hen hebben enkel de oude natiestaten de samenhang om ongeschonden door het leven te gaan. De Unie is voor hen een samenraapsel, een allegaartje dat gedoemd is om te verdwijnen. In de huidige crisis vinden ze allerlei argumenten om te betwijfelen dat de Unie ieders nationaal belang ten goede komt. Zij zweren bij de natiestaat als enige drager van het eigenbelang. Ze vergeten echter dat de natiestaat ons ook twee wereldoorlogen gebracht heeft. Of om nog eens Schuman op 9 mei 1950 aan te halen: “L’Europe n’a pas été faite, nous avons eu la guerre”. De euroseptici vergeten daarenboven dat historisch alle natiestaten zelf uit kleinere eenheden zijn gegroeid. Niet voor niets heet Groot-Brittannië officieel “United Kingdom”, en draagt het Zweedse wapenschild drie kronen. En daarenboven vergeten de euroseptici dat zelfs de grootste

natiestaten het alleen niet langer kunnen bolwerken. Meer dan ooit geldt wat Franklin zei bij de ondertekening van de Amerikaanse onafhankelijkheidsverklaring: “We must all hang together, or assuredly we shall all hang separately”. Ofwel samen hangen (met de woordspeling: ‘samenhangen’), ofwel alleen opgehangen worden.

Een juiste plaatsbeschrijving? Een blik op het heden...

2. Tegenover perceptie en gevoel lijkt me een **objectieve plaatsbeschrijving** hier op zijn plaats. De EU is minder moe en minder afwezig dan de pessimisten of de sceptici beweren.

3. Aan de “**inputzijde**” volgen mislukte referenda elkaar inderdaad op. Het Europese project verdwijnt inderdaad van het scherm. Europa wordt zelfs als een bedreiging ervaren. Is het dan allemaal te groot geworden? Staat ons verhaal te ver van de burger? Of in andere woorden, stoot de EU ergens tegen de grenzen van haar mogelijkheden, en ondergaan we nu de wet van het afnemende grensnut? Ik denk dat we het gevaar lopen knollen voor citroenen te nemen. Volgens mij is de huidige **Europamoeheid** geen structureel maar wel een conjunctureel verschijnsel.

Toen ik in de eerste helft van de zeventiger jaren een eerste keer dienst deed op onze Permanente Vertegenwoordiging bij de Europese Unie heerste een wijdverbreid gevoel van ontmoediging. Nochtans was de Gemeenschap pas van zes naar negen gegaan. Misschien ging het gewoon om een inzinking na geleverde inspanning, misschien ging het om de zware aanpassingsproblemen van de nieuwe leden, maar in elk geval zagen vele

Europeanen van het eerste uur het niet meer zitten. Het leek soms wel of ik op een begrafenisonderneming werkte. Eppure si muove. En toch geraakten we uit dit slop. Europa herpakte zich. De uitbreiding ging verder, het Europees Parlement werd een eerste keer rechtsreeks verkozen, de Eenheidsacte zwengelde de economie aan, Thatcher haalde haar slagen niet thuis, en dan kwamen Delors, Kohl en Mitterand... **Na regen kwam inderdaad zonneschijn.** Als we in het verleden al uit het dal konden komen, dan zie ik niet waarom dit ook nu niet het geval zou kunnen zijn. Natuurlijk biedt het verleden geen garantie voor de toekomst, maar toch.

Twee factoren – de ene op korte, de andere op lange termijn – zullen mee bepalen **hoe en wanneer de EU uit het huidige dal zal geraken:**

- Dicht bij ons zal alles afhangen van de goedkeuring van het Verdrag van Lissabon. Niet omdat de EU zonder Lissabon onbestuurbaar zou worden, maar wel omdat een mislukking van Lissabon in eerste instantie tot zware verlies aan momentum zou leiden. Maar zelfs dan zou dit niet het einde van de vooruitgang betekenen. Een verwerping van Lissabon zou m.i. snel de roep aanzwengelen om van rijrichting te veranderen. Een beetje zoals de verwerping van de Europese Defensiegemeenschap in 1954 de Europese eenmaking een ander pad heeft opgestuurd. Dit andere pad zou ons vermoedelijk naar voorhoedes en vernauwde samenwerking in kleinere groepen voeren. Mijn voorkeur gaat nog steeds naar “samen uit, samen thuis”, maar als het niet anders kan... Wel zullen we er dan op moeten letten dat de EU geen lapjesdeken wordt, wat natuurlijk het federale einddoel zou belasten. Gelukkig hebben we in Amsterdam en Nice de spelregels ingeschreven die voorhoedes mogelijk maken zonder daarom het bredere geheel te ondergraven.

- Al even dicht bij ons maar tegelijkertijd op de lange duur zal heel veel afhangen van de betrokkenheid van de burger bij het Europese project. Dit zal maar gebeuren als die burger het gevoel heeft dat hij meespeelt. Dit betekent eerst en vooral een sterker Europees Parlement, dat er trouwens de voorbije jaren in slaagde stelselmatig aan geloofwaardigheid te winnen. Dit betekent een Commissie die haar oor dicht bij de grond houdt, hoe hard ze daarvoor ook tegen sommige hoofdsteden moet ingaan. Onze poging in Laken om langs de Conventie meer democratie in het constitutionele proces in te brengen moge dan al niet tot het verhoopte resultaat geleid hebben, maar dit betekent niet dat we daarom ons opnieuw in de achterkamers moeten terugtrekken. Europa zal maar bestaan als het dicht bij zijn burgers staat.

4. Aan de “**outputzijde**” leek de EU tijdens de crisis vaak de **grote afwezige**. Deze afwezigheid wordt dan vaak samengebracht met de vermeend eenzijdige markteconomische inslag van het Europese project en met de zwakke rol van de Unie op internationaal vlak. Is Europa echt een dwerg gebleken? Ik geloof dat het feitenmateriaal deze stelling weerlegt. Ook hier is een objectieve plaatsbeschrijving op haar plaats.

Eerst en vooral de **financiële en economische crisis**.

- Het is inderdaad juist dat in het begin de kwaliteit en de kwantiteit van de economische aanzwengeling te wensen overliet, maar dit is eerder het gevolg van te weinig dan van te veel Europa. En zelfs indien de Commissie de bevoegdheden had gehad van een Amerikaanse regering, dan nog zou het relancebeleid in verschillende lidstaten met

verschillende economische profielen verschillende vormen aangenomen hebben. Daarenboven weze opgemerkt dat de Europese Commissie de bevoegdheden die ze wel heeft, ten volle heeft gebruikt. Haar eigen middelen heeft ze versneld ingezet, het mededingingsbeleid versoepeld, en zij heeft Delarosië gevraagd voorstellen te doen om een beter pan-Europees overzicht van banken, verzekeringen, en beurzen mogelijk te maken. Het is gemakkelijk de Commissie met de vinger te wijzen, maar eigenlijk gaat de blaam naar de lidstaten die nog steeds moeite hebben om meer soevereiniteit naar Europa over te hevelen.

- Het is inderdaad juist dat de EU niet met één stem sprak in het groot beraad dat we de voorbije weken kenden. Ook hier is het noch de Europese Centrale Bank noch de Commissie die fout gegaan is. Zolang de grote lidstaten op twee paarden wedden, zolang zij het woord van Franklin niet begrijpen, zullen wij volgelingen in plaats van leiders blijven. Nochtans is de tegenproef overduidelijk. En die heet de euro. Zonder onze gemeenschappelijke munt waren de lidstaten van de Unie de voorbije maanden ongetwijfeld in een spiraal van competitieve devaluaties en protectionistische wildgroei terechtgekomen. Waar Europa echt bestaat, haalt het zijn slagen binnen.

Achter de onvolledige EU-reactie tegenover de crisis schuilt niet enkel de gebrekkige overdracht van staatssoevereiniteit. Er is meer. Onder druk van twintig jaar **angelsaksisch economisch denken** rond “auto-regulation”, “trickle-down-effect” en “non-interventionism”, heeft zelfs in de EU het eigen economisch denken de duimen moeten leggen. Het Rijnlandmodel waarmee ik werd grootgebracht, werd de voorbije jaren als ouderwets afgedaan. Ondertussen is en blijft het sociale Europa de gijzelaar van de

unanimiteit, om over de fiscaliteit maar te zwijgen. In de onderhandelingen van Nice stond ik in een kleine minderheid om namens ons land deze stellingen te bepleiten. Al evenzeer was toen al uit den boze alles wat naar industrieel beleid zweemde. Europageld investeren in trans-Europese netwerken voor vervoer of voor energie werd gegispt als “financial socialism”. Ik hoop dat dankzij de crisis een aantal oogkleppen zullen wegvallen, en dat dan ons Rijnlandmodel opnieuw vlucht mag nemen. De vergrijzing zet de solidariteit onder druk. Zonder een sterk solidariteitsmodel zal het snel ‘ieder voor zich’ worden.

Is de EU de voorbije jaren nog altijd een **“diplomatieke dwerg, en een militaire worm”** geweest – om mijn oude leermeester Mark Eyskens even aan te halen? Ik denk dat hij de eerste zou zijn om toe te geven dat sedertdien heel wat vooruitgang geboekt werd. Sedert de val van de Muur is de EU doorslaggevend geweest om de andere helft van Europa een perspectief te geven. Zonder de uitbreiding had het Joegoslavische drama zich nog op veel meer plaatsen kunnen herhalen. Zonder de EU was er van de strijd tegen de opwarming van het klimaat niets in huis gekomen, terwijl het nu toch een feit is dat het programma van president Obama naar de Kyoto-hernieuwingsconferentie toe als twee druppels water lijkt op de Europese stellingnames. Op militair vlak is het nu EU-operatie Atalanta die de dienst uitmaakt in de bestrijding van de zeeroverij ter hoogte van Somalië. Op internationaal vlak wordt de EU langzaam maar zeker een grotere speler, en Lissabon moet die tendens nog versterken. De weddenschap die wij sedert het Davignonverslag van 1970 zijn aangegaan heeft meer en meer vruchten opgeleverd. Dit betekent niet dat we er al zijn. De vrijblijvendheid van het gemeenschappelijke buitenlandse beleid blijft

groot zolang de lidstaten nog altijd kunnen verkiezen op solotoer te gaan, maar in de dagelijkse praktijk treden wij meer en meer samen op. Daarnaast blijft wel de uitbouw van een gemeenschappelijk defensie beleid achterop, alhoewel ook daar vooruitgang te merken valt. Onze gemeenschappelijke militaire operaties nemen in aantal voortdurend toe, en sedert de Pralinengipfel is ook het gemeenschappelijk militair instrumentarium aan de groeiende hand. Ik hoop dat in de komende jaren verdere spraakregelingen met de NAVO kunnen worden gevonden. Het heeft immers geen zin om met de NAVO in een soort wedstrijd te verzeilen, en het heeft al evenmin zin om op militair vlak steeds afhankelijk te zijn van Amerikaanse instemming.

Wat drijft Europa? Een blik op de toekomst...

5. Maar voorbij de vraag naar ons palmares ligt een veel moeilijkere vraag. Het is de **vraag naar onze toekomst**. Wat zijn onze toekomstkansen? Ik zou deze vraag willen benaderen vanuit een ontleding der drijfkrachten en hinderpalen die de Europese dynamiek in de komende jaren zullen bepalen.

6. Een statenbouwer zal altijd terugkeren naar de tijdeloze tekst van Renan uit 1882 “Qu’est-ce qu’une nation?” Deze prachtige omschrijving van de natiestaat roept zowel het verleden als de toekomst in: “avoir des gloires communes dans le passé, une volonté commune dans le présent; avoir fait de grandes choses ensemble, vouloir en faire encore”. Heeft de EU een gemeenschappelijk verleden, en heeft ze een gemeenschappelijk project ?

Kan m.a.w. de Unie sterkte putten uit een gemene bron, en kracht uit een gedeelde horizon? Het antwoord is vooralsnog geschakeerd.

In de Conventie over de Europese Grondwet is vaak sprake geweest van ons **gemeenschappelijke Europese verleden** als een soort teelaarde voor de Unie die we tot wasdom willen brengen. Alhoewel ik ergens geloof dat de Unie ook het kind is van de eeuwenoude droom om Europa's eenheid te herstellen, denk ik dat we tegenover Europa toch zeer **genuanceerd** moeten omspringen met het begrip dat onze gemeenschappelijke erfenis de groeibodem bij uitstek is voor de Europese eenmaking.

- Ons gemeenschappelijke verleden heeft ons niet enkel de mooiste schilderwerken en muziek opgeleverd, maar ook de verschrikkelijkste oorlogen en de meest afschuwelijke moordpartijen. Ons land is te vaak het slagveld van Europa geweest om zomaar dat gemeenschappelijke verleden op te hemelen. Voor ons in België heeft de Unie het juist mogelijk gemaakt om met dit soort verleden te breken. Mijn grootvader en mijn vader hebben zoals de uwe in twee wereldoorlogen gevochten, terwijl u en ik nooit een geweer aan de schouder hebben moeten slaan. Het communisme, dat ook een wezenlijk onderdeel is van het Europese denken, heeft onze nieuwe lidstaten een halve eeuw verblijf in het voorgeborchte opgeleverd. Ook dat is ons Europese verleden, waarmee de Unie ons gelukkig juist heeft helpen breken. De tweeslachtigheid van ons rijke en bloedige verleden is desalniettemin een bron. Waar het verleden ons kommer bracht, stelt de Unie ons in staat om een bladzijde om te draaien. Waar het verleden ons weelde bracht, stelt de Unie ons in staat die te vermenigvuldigen.

- Soms bezwijken we voor de verleiding om ons verleden in te perken tot wat in onze kraam past. Ons verleden is echter niet enkel links, of enkel rechts. Ons verleden is niet enkel religieus of vrijzinnig. Ons verleden is eigenlijk de eenheid der tegendelen. Juist de veelheid van onze gedachtestromingen, de ruzies tussen “les anciens et les modernes”, woord en wederwoord maken tegelijkertijd onze veelheid en onze eenheid uit. Juist de Unie stelt ons in staat om eens en voor altijd uit de beeldenstormerij te geraken. De Unie kan en moet ons in staat stellen alle scherpe meningsverschillen op een rationele wijze te beslechten. Dankzij de Unie behoren hopelijk de “nuit de St-Barthelemy” en de “Kristallnacht” eens en voorgoed tot een voorbij verleden. De Unie reikt ons de instrumenten aan die het mogelijk maken om spanningen en wrijvingen op vreedzame wijze te beheren en te beheersen.

Dit brengt ons bij onze gemeenschappelijke toekomst, m.a.w. bij **de eindtermen van Europa**. Sedert vele jaren is dit een taboe. Het “f-word” mocht niet uitgesproken worden. Zowel Jean-Luc Dehaene als Guy Verhofstadt werden er het slachtoffer van, omdat “they are federalists, and much too good at it”. Alle twee hebben ze hun droom voor Europa op een indringende wijze neergeschreven in teksten die men hopelijk op onze middelbare scholen eens laat lezen. Hoe belangrijk het federale Europa als ijkpunt ook moge zijn, toch is ook hier handigheid geboden.

- Om tactische reden leek het soms contraproductief om de eindtermen vast te leggen. Dit moge als diplomatieke voorzichtigheid klinken, maar in de vijftiger jaren zou elke verwijzing naar een gemeenschappelijke munt of naar een gemeenschappelijk leger inderdaad als vervaarlijke dromerij geklonken hebben. Nochtans... In het begin haalde ik Schuman

aan die waarschuwde tegen “des constructions d’ensemble”. Dit was ongetwijfeld waar in de beginperiode, maar ik vraag me af of toch het ogenblik niet rijp is om een debat over de eindtermen aan te zwengelen. Op de Belgen na is iedereen blijkbaar beschaamd om zich te uiten als een Europese federalist. Ik denk dat we tegen dit valse schaamtegevoel moeten ingaan. Moeten we nu steeds opnieuw onze agenda laten dicteren door enkele landen die achteroplopen? Het debat over Europa’s eindtermen moet opnieuw tot leven gebracht worden. Zo niet, zal het intergouvernementele en het confederale model van enkele grote lidstaten het pleit winnen. En dat is echt niet in het voordeel, noch van België, noch van Vlaanderen.

- Europese federalisten moeten steeds opnieuw uitleggen dat ons project niet de afschaffing van oude talen en landen, van kronen en tronen beoogt. Federalisme moet ons juist in staat stellen het juiste punt van evenwicht te vinden tussen eenheid en verscheidenheid. Ons project maakt het mogelijk het maximum te halen uit wat we samen kunnen doen, en het maximum uit wat we alleen willen doen. Uiteraard zal het steeds om een vlottend evenwicht gaan. Uiteraard heeft een kleine lidstaat meer Europese schaalvoordelen nodig dan een grote lidstaat, maar federalisme is en blijft de meest productieve formule om de nadelen van de natiestaat weg te werken zonder er de voordelen van te verliezen. Van een andere vriend in het Amerikaanse Hooggerechtshof, Justice Scalia, kreeg ik te horen dat “federalism is so messy”. Ook Europa zal steeds opnieuw grensgeschillen rond homogene bevoegdheidspakketten moeten uitvechten, maar dit is een geringe prijs in vergelijking met de oorlogen die onze natiestaten op Belgisch grondgebied kwamen uitvechten.

7. Ons gemene verleden en onze gemene toekomst zijn ten beste halvelingse drijfkrachten, en bovendien staan daar dan nog twee halvelingse **hinderpalen** tegenover.

De eerste hinderpaal heet **zelfgenoegzaamheid**. Het ligt in de aard der mensen te denken dat je altijd uit twee ruiven kan eten. Waarom verder gaan als we nu al de voordelen hebben van het eigen land en van het groter geheel? In zich is dit gevoel waardevol, want het hele federale idee berust juist op een dergelijke combinatie van klein- en grootschaligheid. Maar zolang we geen Europees leger hebben, zolang we geen eengemaakt Europees energiebeleid hebben, zolang we geen eengemaakte buitenlandse politiek hebben, dreigen we echter steeds opnieuw de speelbal der elementen te worden. Onze medeburgers moeten weten dat ze leven in een huis zonder dak, en dat regen, hagel en bliksem elk ogenblik kunnen inslaan.

De tweede rem is de **natiestaat**. Voor een stuk is dit inderdaad zo, maar daar staat dan weer tegenover dat zonder hen de Unie nooit het daglicht zou hebben gezien. In den beginne waren zij immers zowel bouwsteen als bouwmeester. Nu zijn we echter op het punt gekomen waar de natiestaten zich afvragen of zij in de Unie niet te veel van hun eigenheid zullen inboeten. Het behoud van de eigen identiteit wordt meer en meer tot inzet. Zoals de bredere bevolking vragen ook zij zich af of we eigenlijk niet het optimum van evenwicht tussen 'staat' en Unie bereikt hebben. Dit gevoel leeft het sterkst bij enkele oude natiestaten, alsook bij enkele nieuwe lidstaten die lang onder de slagschaduw van een grote buur hebben moeten leven. Aan hen moeten we zeggen dat een onaf Europa enkel de

machtsverhoudingen van het verleden weer zal oproepen. Niet het directoire der groten dat toch maar een valse kortweg is, maar enkel een sterk eengemaakt Europa biedt een waarborg tegen het machtsmisbruik uit het verleden. Willen wij echt blijven staan bij een toestand waarbij de sterkste zijn wet probeert op te leggen tot hij verslagen wordt door een verbond van al de anderen? De twee voorbije eeuwen zouden ons toch wel wijzer hebben moeten gemaakt.

8. Tussen die twee drijfkrachten en die twee hinderpalen zou gemakkelijk een soort van evenwicht van krachten kunnen ontstaan. De EU zou dan ter plaatse blijven trappelen, ware het niet dat enkele **tectonische, a.h.w. ondergrondse krachten aan het werk** zijn.

Eerst en vooral is de Europese eenmaking altijd al een vorm van kettingreactie geweest. Ergens is de EU een draad van Ariadne die je onweerstaanbaar van de Minotaurus van geweld en oorlog terugvoert naar de dageraad. Of zoals Kohl het ooit zei als ik mij goed herinner: “Europa ist wie die Bäume: sie wachsen”. Zoals Monnet en Schuman verhoopten groeit de Europese eenmaking inderdaad organisch. **Van het een komt het ander.**

- Van het vrije verkeer van goederen, werknemers, diensten en kapitaal komt men onvermijdelijk bij de euro uit. In mijn ervaring is trouwens elke Europese crisis uitgelopen op meer en niet op minder Europa. En daar is een goede reden voor. Zelfs de meest lauwe regering in Europa is bevreesd voor al de politieke ongewisheden die de uiteenrafeling van Europa met zich zou meebrengen. Ook de politiek verkiest het zekere boven het onzekere. Mochten we bij het huidige punt kunnen blijven, dan zouden vele regeringen dit graag doen. Maar telkens wanneer er een

crisis opduikt, lijkt meer Europa een minder riskante weg dan de terugplooiing op zichzelf. Om het in bijbelse termen te zeggen: de Unie gaat meer vooruit dankzij de vreze des Heren dan de liefde des Heren.

- Indien de kettingreactie in het verleden steeds opnieuw gewerkt heeft en dat om goede redenen ook wel in de toekomst zal doen, dan vraag ik me af op welke domeinen we een “strategie de la tension” zouden kunnen voeren. Op drie domeinen kunnen de zaken op de spits gedreven worden. Ik denk dat we ons ervoor moeten inspannen om alsnog een sociaal en fiscaal “level playing field” te scheppen; ik denk dat verder ook de buitenlandse en defensiepolitiek een strijdpunt moet zijn. Misschien kan het instrument der vernauwde samenwerking hier hogedrukzones in het leven roepen.

Naast de interne kettingreacties is er ook nog de **externe druk**. Meer dan ooit moet Europa externe uitdagingen aangaan.

- De globalisering heeft sedert de val van de Muur van Berlijn de hele planeet overspoeld. Sommigen dachten dat “we won the cold war” (Bush sr.), en dat “this is the end of history”(Fukayama), maar in feite riep de tsunami der globalisering allerlei tegenkantingen in het leven. 9/11 is daarvan een rechtstreeks voorbeeld, maar zelfs binnenin het westen rees verzet. Allengs ontstond in Europa en Amerika het geval dat het westen zelf de speelbal dreigde te worden van de krachten die het als een soort leerling-tovenaar had opgeroepen. Dit verklaart voor een stuk waarom al in de tweede termijn van Bush jr. de US en de EU toenadering zochten. Jammer genoeg zijn we er niet in voldoende mate in geslaagd om aan onze eigen burgers uit te leggen dat de Unie het beste bolwerk is om aan de schokgolven van de globalisering weerstand te kunnen bieden. Voor

velen is de Unie een soort regionaal bijhuis van die globalisatie. Nochtans is het de euro en de Europese interne markt geweest die ons voor erger behoed hebben.

- Gelukkig dat Europa er was om aan de opwarming van het klimaat een antwoord te bieden. Ik weet ook wel dat we niet altijd beoefenen wat we beloven. Ik weet ook wel dat de Kyotonormen soms wat omzeild worden. Maar zonder de EU was er niets geweest, en zonder de EU was er in de US geen omslag gekomen. We staan nu op de drempel van nieuwe uitdagingen, zoals onze energiebevoorrading. Energie zit vast aan alle strategische uitdagingen van deze tijd. Iran, Rusland, het Midden-Oosten houden allemaal verband met onze energieveiligheid. Zoals het geval was voor het klimaat, zullen de globale uitdagingen van terrorisme, pandemieën, massavernietigingswapens, immigratie en energie alle Europese lidstaten onvermijdelijk in elkaars armen drijven. Want ook daar geldt Franklins woord van “hang together or hang alone”.

En dehors de l'Europe il n'y a point de salut...

9. Om te eindigen wil ik u herinneren aan het woord van Monnet: “Rien n'est possible sans les hommes, rien n'est durable sans les institutions”. Op dit ogenblik staat de Unie op automatische piloot. Hopelijk brengt de inwerkingtreding van Lissabon hierin verandering. Op dat ogenblik krijgen mensen en instellingen opnieuw de kans. Hopelijk wordt die niet verkwanseld. Want zelfs met een automatische piloot moet er op het einde nog altijd een gezagvoerder aan de knuppel zitten.